

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Анотація. Метою статті є дослідження проблем організації позакласної роботи в загальноосвітній школі.

Аннотация. Целью нашего исследования есть изучение проблем организации внеклассной работы в общеобразовательной школе.

Annotation. The purpose of this article is research problems of education.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави виникає в освіті багато нових проблем. Однією з головних є виховання сучасного українця з новим прогресивним і творчим мисленням. Не останню роль у становленні індивіда як особистості відіграє школа. Її вплив на школяра відбувається по двох провідних лініях: в урочний і позаурочний час. І якщо класній роботі ще приділяти увагу, то на нинішньому етапі розвитку освіти позакласна робота опинилася в скрутному становищі. Причин є багато. Назвемо основні:

– змінилися інтереси дітей. Позакласна робота, яка мала практику в минулому не задовольняє їх інтересам, тобто дітям стало не цікаво;

– втрачено соціокультурні цінності суспільства в гіршу сторону. Якщо раніше учні мріяли бути льотчиками, вчителями, геологами, космонавтами..., то зараз більшість бажають стати бандитами, „крутими”, а дівчата – моделями або коханками олігархів;

– засобами масової інформації активно пропагандується „привольне” (безвідповідальне) життя, де молодь тільки розважається, ходить в нічні клуби, бари, на вечоринки, а не вчиться чи працює. Особливо великий вплив мають фільми і телепередачі. Відповідно в молоді, в якої ще не сформувалися життєві цінності і стереотипи, виникає нестримне бажання жити гарно і не прикладати до цього ніяких зусиль. Але не всі ж батьки можуть задовольнити ці потреби. Тоді учні шукають інші шляхи. Звідси – крадіжки, рекет, торгівля наркотиками, раннє статеве життя, з усіма негативними наслідками;

– занижений статус роботи батьків і вчителів (непрестижна і мало оплачувана робота), який не може задовольнити потреби молоді (напр. новий мобільний телефон, машина), підриває авторитет батьківського виховання і підвищує авторитет „вулиці”;

– відсутність розуміння потреби у навчання відповідно впливає на свідомість учнів. Тому замість того, щоб іти до школи, вони прямують до комп’ютерних клубів;

– інколи, навіть при бажанні учня відвідувати якісь позашкільний або шкільний гурток, батьки не можуть його оплатити і т.д.

– ускладнень при організації позакласної роботи додають також і деякі документи Міністерства освіти України та праці вчених, в яких використовується лише поняття „позашкільна робота” і не згадується зовсім – „позакласна робота”. Такий підхід негативно впливає на навчання, бо вносить невизначеність і безсистемність у навчально-виховний процес і ускладнює його.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження психолого-педагогічної літератури з даної теми дозволило нам виділити кілька основних напрямків для вивчення позакласної виховної роботи:

– особливості виховання підлітків у вільний час, його структура і функцій: О. Євтєєва, Г.О. Сванідзе, Л.О. Левіна, К.М. Ляльчук, Б.О. Трегубов, В.М. Шамардін;

– специфіка виховної роботи, вимоги до її організації (Н.І. Болдирєв, І.С. Мар'єнко, М.М. Поташнік, Б.З. Вульфів та інші);

– класифікація форм, методів, засобів та прийомів виховання (Ю.П. Азаров, Л.М. Байтьонова, Н.І. Болдирєв та інші);

– задачі, зміст, методика, структура позаучбової виховної роботи (Н.І. Болдирєв, Ф.Ф. Королев, Е.Г. Костяшкін, І.С. Мар'єнко, М.М. Поташнік, С.Е. Хозе, Б.Е. Ширвіндт);

– нові форми роботи з організації вільного часу старшокласників (Л.Л. Біла, І.В. Дубровицький, Г.І. Камаєва, Т.С. Позднякова, Т.І. Сущенко);

– класифікація видів, форм та методів позакласної роботи (Д.І. Водзинський, А.Б. Щербо, Д. М. Джола, Г.А. Глухова, С.А. Смірнов, М.І. Рожков, Б.С. Кобзарь, Ю.А. Конаржевський та інші);

– методика підготовки та проведення форми позакласної роботи (В.І. Лозова, В.М. Гриньова та інші);

– питання теорії і практики організації і удосконалення позакласної виховної роботи у школі (А.Н. Алексюк, М.В. Антропова, Н.І. Болдирєв, А.Д. Бондар, Н.М. Грищенко, С.А. Смірнов, В.О. Сухомлинський, І.Б. Котова, С.А. Литвинова, Н.Ф. Тализіна, Є.Н. Шиянов та інші);

– виховні можливості позаурочної діяльності школярів (А.М. Бойко, Б.С. Кобзар, В.О. Кутьєв, Н.Г. Ничкало, М.Г. Стельмахович, В.М. Синьова).

Формування цілей статті (постановка завдання). Перераховане вище ставить перед школою нові проблеми, які повинен вирішувати сучасний педагог. Так як на уроках вплив вчителя обмежений і навчальним планом, і часом, то великий тягар педагогічного впливу якраз припадає на позакласну роботу.

Усе це вимагає нових науково обґрунтованих підходів до організації позакласної роботи.

Сучасні педагоги Г. Афоніна, В. Лозова, Н.Мойсеюк, С.Смирнов, В.Сипченко, Г.Троцько, М. Фіцула, Н.Шеліхова в позаурочній діяльності виділяють два напрями освітньо-виховної роботи – позашкільну та позакласну. **Позакласна** – це різноманітна освітня й виховна робота педагогічного колективу школи в позаурочний час, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей. **Позашкільна** – це освітньо-виховна робота позашкільних закладів для дітей та юнацтва (Будинків школяра, технічної творчості, дитячих та юнацьких бібліотек, спортивних шкіл, об'єднань за місцем проживання та інших).

По-перше, різноманітні види позакласної виховної роботи сприяють більш різнобічному розкриттю індивідуальних здібностей дитини, які далеко не завжди проявляються на уроках. Це пояснюється багатьма причинами, а саме: позакласна виховна робота, на відміну від учбової, нерегламентована часом, вона характеризується відсутністю оцінювання учнів, нерегламентованим спілкуванням суб'єктів навчально-виховного процесу між собою, свободою вибору змісту, форм, засобів, методів позакласної роботи.

По-друге, приймаючи участь у різних видах позакласної роботи, діти поповнюють особистий досвід, знання про різні види людської діяльності, а також здобувають необхідні вміння та навички її здійснення.

По-третє, різноманітна позакласна виховна робота сприяє розвитку спільного інтересу у дітей до будь-якої діяльності, а також підвищує їх пізнавальну активність і інтелект.

По-четверте, позакласна робота допомагає вчителеві подолати стереотипи у сприйнятті дитини як учня, що сприяє розвитку потенційних та спонукально-мотиваційних сутнісних сил особистості.

По-п'яте, цілеспрямоване і вміле використання вчителем різноманітних форм виховної роботи допомагає учням подолати суперечності між „Я”-ідеалом і „Я”-реальністю. Тобто дасть можливість для усвідомлення свого реального місця у світі.

Слід відмітити й те, що внаслідок низької матеріальної забезпеченості батьків знижується можливість та роль позашкільного виховання дітей. Це вимагає обов'язкового насичення вільного часу школярів різноманітними формами позакласної виховної роботи. Найбільш ефективно виконати цю роль зможе звільнений класний керівник або „вихователь-куратор”, оскільки, навіть назва посади підкреслює специфіку „його виховного впливу на учнівську молодь з акцентуванням на її самостійність і свідоме прагнення до самовдосконалення.”

Уся позаурочна робота базується на певних принципах (тут ми спираємося на дослідження Г. Афоніної, в якому розкриті принципи позакласної роботи, та проектуємо їх на організацію позаурочної роботи).

1. Принцип добровільності, тобто свобода школярів у виборі різноманітних форм позаурочної роботи з метою реалізації своїх інтересів і захоплень.

2. Принцип особистого орієнтування, який передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня (знання, вміння, навички, розвиток, потреби тощо). На даному принципі базуються різноманітні форми позаурочної роботи з патріотичного виховання.

3. Принцип системності, тобто взаємозв'язок різноманітних форм, видів, методів організації позаурочної роботи з патріотичного виховання.

Позаурочна виховна робота має такі форми: масову, групову та індивідуальну. До масових форм виховної роботи вчителі залучають широку аудиторію учнів, а до групових форм – лише деякі групи дітей, індивідуальні форми передбачають спілкування з окремими учнями.

Слід підкреслити, що у сучасній школі саме звільнений „вихователь-куратор” здатний постійно реалізовувати концепцію національного виховання, яка передбачає „визначення стратегії розвитку наскрізної системи виховання молодого покоління України, наповнення виховання гуманітарним змістом, який узгоджується з кращими надбаннями цивілізації, орієнтований на соціалізацію, безпосередній розвиток Людини і відповідає потребам її самореалізації та актуальним завданням відродження національної культури, становлення Української держави”.

Зміст виховної роботи реалізується у різних організаційних формах виховання школярів. Варіативність та різноманітність цих форм вимагає комплексного підходу до їх використання у виховній практиці сучасної школи, оскільки постійне використання застарілих форм виховної роботи, відсутність їх постійного оновлення приводить до зниження дитячого інтересу і гальмує виховний процес

взагалі. Разом з тим необґрунтована відмова від традиційних форм роботи приводить до псевдопедагогічного винахідництва, до знецінювання самої форми виховної діяльності. Ось чому ідея комплексного підходу передбачає максимальне використання виховних можливостей кожної форми роботи навіть в умовах постійної появи нових, різноманітних форм.

Безумовно, для ефективної роботи вихователя з метою організації позакласної роботи як засобу самореалізації особистості дитини необхідне цілеспрямоване і вмиле використання вчителем різноманітних форм виховної роботи, що допомагає учням подолати суперечності між „Я”-ідеалом і „Я”-реальністю, розвинути свої потенційні та спонукально-мотиваційні сутнісні сили, тобто сприяє самореалізації дитини в сім'ї, у школі та суспільстві. Ось чому виникає необхідність прокласифікувати форми виховної роботи.

Аналіз педагогічної літератури та практики виховної роботи сучасних учбових закладів показав, що класифікації організаційних форм виховання можна об'єднати в групи за певною класифікаційною основою: за способом організації процесу виховання; за методом виховного впливу; за кількісною ознакою терміну підготовки; за ступенем співвідношення педагогічного керівництва і самостійності учнів; за видом діяльності; за результатом форми виховної роботи.

Особливості позакласної виховної роботи визначають можливість і необхідність здійснення аналізу і корегування результатів виховних заходів у процесі залучення учнів до роздумів над власними почуттями та думками щодо ходу й успішності їх проведення. Тому вважаємо, що обмін почуттями між школярами, розуміння вчителем почуттів учнів (К. Роджерс) дозволяє виділити наступну умову самореалізації особистості учня в позакласній виховній роботі: включення дітей у рефлексію.

Узагальнюючи педагогічні умови самореалізації особистості учня у позакласній виховній роботі, виділяємо наступні: 1) врахування мотивів необхідності і можливості самореалізації особистості вихованця в процесі позакласної виховної роботи; 2) залучення особистості до діяльності, адекватної її потребам; 3) включення дітей у рефлексію.

Таким чином, позакласна виховна робота має широкий спектр можливостей для розвитку особистості дитини. Але у сучасних умовах вона втратила свою дієвість. Як показує практика, насиченість формами виховної роботи, її актуальність у очах школярів значно знизилась. І все це тому, що, по-перше, в цілому знизилася роль суспільства у вихованні молоді. По-друге, посилився вплив антисоціального середовища на особистість школяра. По-третє, різке розшарування суспільства за соціальним статусом, за матеріальною ознакою приводить до того, що найчастіше учні належать до більш матеріально забезпеченої верстви суспільства, а вчителі – до найбільш бідної, що значно знижує авторитет учителя в очах школярів. Як наслідок, у сучасній школі звужився „простір” для розвитку особистості у позакласній виховній роботі.

Література:

1. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Ильина Т.А. Педагогика: курс лекций. – М.: Просвещение, 1984. – 365 с.
3. Педагогика: Большая современная энциклопедия/ Сост. Е.С.Рапацевич – М.н.: „Соврем. слово”, 2005.

4. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. Педагогическая антропология/ Изб. пед. соч.: в 2 т. / Под ред. А.И.Пискунова, Т.С.Костюна, Д.О. Лордкинаидзе, М.Ф. Шабеевой. – М.: Педагогика, 1974, т.1.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студ. вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль: ТДПУ, 1997 – 192 с.

УДК 371. 4

О.А. Біда, Л.О. Хомич, Л.І. Прокопенко

НАСТУПНІСТЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА МІЖПРЕДМЕТНІЙ ОСНОВІ

Анотація. У статті окреслюються проблеми наступності при здійсненні екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку та першокласників на міжпредметній основі.

Аннотация. В статье очерчиваются проблемы при осуществлении экологического воспитания детей старшего дошкольного возраста и первоклассников на межпредметной основе.

Annotation. In the article problems are outlined during realization of ecological education of children of senior preschool age and first-class boys on subject basis.

У системі підготовки молодшого покоління до встановлення взаємозв'язків, що існують у природі, відповідального ставлення до природних ресурсів важливе місце відводиться вже в дошкільному навчальному закладі. Його можна розглядати як першу сходинку до збагачення знаннями дитини про природне оточення.

Необхідним елементом екологічного розвивального предметного середовища дошкільного навчального закладу (ДНЗ) є екологічна стежина, тобто маршрут, який проходить через різноманітні природні об'єкти, що мають естетичну, природоохоронну цінність, на якому діти отримують інформацію про об'єкти.

Орієнтовний перелік тематичних ділянок екологічної стежини: дерева і кущі-старожили; зелена аптека; рідкісні рослини; дослідницька ділянка; город і квітник; галявина для ігор і відпочинку; куточок для художньої праці з природним і покидьковим матеріалом. Така екологічна стежина сприяє оздоровленню дітей, їх пізнавальному, еколого-естетичному вихованню, виваженій поведінці в довкіллі.

Провідними формами організації дітей на екологічній стежині є цільові прогулянки та екскурсії. При цьому проводяться колективні та індивідуальні спостереження, здійснюється природоохоронна робота. Прикладом орієнтованої тематики екскурсій та прогулянок дітей старшого шкільного віку восени можна назвати „Карнавал осіннього листя”, під час якої діти проводять спостереження за рослинами: як змінилися трав'янисті рослини, які з них ще квітують, як змінилося забарвлення листя на деревах, кущах, як кружляють листочки, коли нема вітру і коли дує невеликий вітерець, як пахне опале листя, як воно шелестить тощо. Діти під керівництвом вихователя вправляються у визначенні кольорів осінніх листків (зелені, жовті, червоні та ін.) З'ясувавши зміни, що відбулися восени в рослинному світі, вихователь разом з дітьми встановлює причини цих змін (похолодання, дні